

Prof. Dr. Kenan ERDOĞAN

Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Manisa/TÜRKİYE
kerdogan45@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0003-0447-1582

KİTÂBİYÂT

BOOK REVIEW

(Ali Nihad Tarlan, *Kuğular*,
Yağmur Yayınevi, İstanbul 1970)

Bu yazıda “Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan’ın (1898-1978) şairliği¹” gibi iddialı bir başlık özellikle seçilmemiş ve mütevaziane, *Kuğular* isimli eseri üzerinde durularak akademik endişeden uzak tanıtılıp tasvir edilerek örnek şiirler paylaşılacak ve kaynağa yönlendirilecektir. Aslında her şeyden önce edebiyat tarihçisinin sanatkar bir ruha sahip olması gerektiğini² söyleyen Ali Nihad Tarlan hocanın, *Kuğular*’dan önce de aynı çizgide *Güneş Yaprak* adlı kitabı vardır. Ancak bu kitapla ilgili Servet Sami Uysal’ın *Türk Düşüncesi Dergisi*’nin 3. Cilt, 18. Sayısından alındığı belirtilen “Bir Kitabın Düşündürdükleri” başlıklı küçük tahlil ve tanıtım yazısı³ şimdilik kâfidir, diyerek *Kuğular* üzerinde durmak istiyoruz. Ancak *Kuğular* üzerinde dururken zaman zaman *Güneş Yaprak*’taki şiirleri ve görüşleriyle ilgili de küçük açıklama ve karşılaştırmalar yapmaktan geri durmayacağız.

¹ 2011 yılında TDV İslam Ansiklopedisi’nde (C. 40., s.108-110) Tarlan maddesini yazan Günay Kut, onun şairlik yönünün yeterince araştırılmadığını söyleyerek şairliğiyle ilgili şunları söyler: “...küçük yaşlarda başladığı şiir denemeleri edebiyatın değişim ve dönüşüm sürecine paralel olarak Servet-i Fünûn üslûbunda soneler, divan tarzında Türkçe ve Farsça gazeller, âşık ve tekke edebiyatı vadisinde koşma ve nefesler, Millî Edebiyat cereyanının etkisinde manzumeler, serbest vezinde şiirlerle devam etmiştir. Hayatı boyunca şiirden ayrı kalmayan Tarlan’ın bu yönü yeterince araştırılmamıştır, der.

² Prof. Dr. A. Nihad Tarlan, *Edebiyat Meseleleri* İstanbul 1981, s. 24.

³ Av. Yusuf Ziya İnan, Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan, *Sıralar Matbaası* İstanbul 1965, s.76-82.

Kuğular, Klasik Türk Edebiyatının ilk doktoru ve “Şüruh-ı mütun” yani Metinler Şerhi dersinin üstadı Ali Nihad Tarlan beyin hocalık hayatının 50. yılına girdiği sırada neşredilen mensur ve manzum çeşitli tarzlardaki deneme, mesaj, metin ve şiirlerini içine alan kitabının adıdır. Yağmur Yayınevi’nce 1970 yılında neşredilmiştir. Toplam 91 sayfadır.

Kuğular’a Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan beyin yarım sayfalık bir sunuş yazısıyla gireriz. Bu küçük metinde Ali Nihad beyin dil, üslup, şiir ve tevhidi hayat görüşünü ve yazış amacını görürsünüz. Bir denemeden daha çok mensur bir şiir gibi yazılan bu metin, bize sanki varlığın sesini, nefesini duyurur. Kâinatı bir orkestraya benzeten Ali Nihad Bey, Bestekâr yaratıcının büyük-küçük hepsine ayrı bir görev verdiğini ifade eder. Bu mini metin “hiçbir şey yoktur ki onu anmasın” ayetinin zımında yazılmış, onun bir tefsiri gibidir. Şairin his ve düşünce dünyasını ve şiir anlayışını anlamak için bu metni buraya almanın gerekli olduğunu düşünüyorum:

*Şimşek çakar, gök gürleri, ufuklar birbirine giriyor, sanırsınız!..
Filler, arslanlar haykırırlar, kükrerler; zaman ve mesafe inin inin inler.*

Bunların yanında sesleri kulaklarımızın duygu hududuna giremeyen karıncalar da vardır. Onlar da ses çıkarırlar. Çünkü yaşıyorlar. Yaradılış muazzam bir orkestradır ki onu idare edenin elindeki değnek muhakkak ki bazen bu karıncaya da emir veriyor. Ama orkestra içindeki onun yeri nedir, biz bilemeyiz.; bestekar bilir.

Her şey konuşuyor, dili var. Çünkü yaşıyor. Biz duymuyoruz anlamıyoruz diye bunları nasıl inkâr ederiz? Ayağımızın altında ezilen bir ottan, bir toprak zerresine kadar her şey konuşuyor. Çünkü hayat nizamı içindedir. Başka türlü yaşanmaz. Sırrına eremediğimiz ve eremeyeceğimiz bir alemin içindeyiz ki sade hayat!...

Ölümün, yokluğun nam ve nişanı yok. Çünkü var olan her şey yaşıyor.

Müsaade ederseniz ben de yaşıyorum⁴.

Kuğular, dört bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm kitabın adı ve serlevhasının da olduğu “Kuğular” başlıklı parçayla başlar. Bu bölümde sayfa 9 ve 48 arasında toplam olarak 31 tane metin vardır. Bu metinler,

⁴ Burada, şiiri varlığın bir neticesi ve sesi gibi ele alan şair, Güneş Yaprak’ta da şiiri eliyle ektiği bir meyveye benzetir, leziz olmasa da kendinden bir koku ve öz olduğu için adeta kendinden bir parça gibi görür diyerek “Hayatımda bir an dahi şairlik davasında bulunmadım, buna rağmen kucduğumdaki çirkin çocuğumla güzel bebekler müsabakasına katılmadım, sürüklendim”, diyerek şiirlerinin yayınlanmasının dostları ve kardeşinin ısrarıyla olduğunu, bunda şair olan babasının şiirlerinin yangında yanmasının da etkili olduğunu bu durumun kendi şiirlerinin de başına gelmemesi için neşrettiğini ifade eder.

yarım sayfa ile iki sayfa arasında mensur metinler olup kıssadan hisse çıkarılacak nükteli, dil ve üslup itibarıyla deneme ve mensur şiir arasında salınan mesaj ve mana yüklü metinlerdir⁵. Bu metinlerin başlıkları şunlardır: Kuğular, Böyle Yaşamak İsterdim, Pandeli Babanın Makası, Hayat Rüyası, Bir Turist Kafilesi, İlahi Adalet, İrade-i Cüz'iyeye, Nebatlar Mesut, Ördek, Aşk ve Ekmek, Mari de Medici, Renkli Maymun, Kader ve Hayat, Rüzgâra Sor, Nankörlük, Arslan Cilvesi, Ağaç, Gurbet ve Sinek, Arslan, Kukla, Jarjsan'ın Heykeli Karşısında, Dün ve Bugün, İstirap Seni Arıyorum, Agucuk, Fıskiye, Deniz Kaplumbağası, Deniz İlahı, Büyük Bestekar, Secde, Tevazu, Patella.

Kitabın başlığı da olan bölümün ilk metni Kuğular'da, Tarlan, Paris'te bir parkta gördüğü vakur ve dik başlı kanaatkâr kuğularla; hırslı, açgözlü, sefil yeşilbaş ördekler arasında bir mukayese yaparken aslında iyi ve kötü insanlar arasında bir karşılaştırma yapıyor gibidir. Ama sonuçta iyilik ve iyilerin kadri de, kötüler olmadan bilinmez ve "Hakk'ın yarattığı her şey yerinde ve güzeldir". Prof. Tarlan, insan veya hayvan, yahut hayatta yaşadığı her şeyle, hayat ve hakikat arasında bir ilgi kurarak adeta bir kıssa anlatarak sonuçta bir hisse çıkarır. "Bir

⁵ Bu mesaj ve mana yüklü metinler, Kuğular (baskı İstanbul 1970) kitabından çok önce Güneş Yaprak (İstanbul 1953)'ta da ziyadesiyle arzı endam etmişti. Kitabın Önsöz (s.3-5) ve Hayatımdan Birkaç İz (s.7-19) başlıklı şiir görüşü, şiir hayatı, oluşumu, gelişimi ve değişiminin anlatıldığı bölümden sonra kitabın bu bölümü en hacimli ve en önemli bölümüdür (s.21-60). Kitaba adını veren "Güneş yaprak" metni bu bölümdedir. Çarpıcı cümleler ve canlı tasvirlerle anlatılan, koca bir çınarın kışın ortasında kalan güneşin altın ışıklarını içmiş, bir avuç ışık olmuş, bir avuç yaprak olmuş son yapıtıdır.. Bu altın renkli yaprak. Buradan Ali Nihad Bey hemen "insan ömrü ne olacak... O da uzun bir mevsim!. Ne olur, ben de olgun, böyle şeffaf ve altın, böyle serapa güneş bir yaprak olabilsem!.." diye sözü kendine, yani insana getirir. Bu bölümde toplam 32 metin olup parçaların başlıkları sırayla şunlardır: İnanmam Arkadaş, Aldanmadım, Perde inince, Boş ufuklar, Neredesin boyacı, Dolap beygiri, Kanlı ağız, Sarı saçlar, Aman kesmeyin, İnsan; Şaştım, kurudum, kaldım; Analık, İpek böceği, Tren, Mermer facia, Ben bulamadım, Gidip gelmeyenler, Aciz, İçten gelen ses, Yelkenli, Arslan, İsrafilin borusu, Haşafini kürümüşünü, Zulüm ve şefkat, Kara kış, Niye hiddetlenmişim ki.., Kurşuncu teyze, Aleksanyan efendi, Yeşil, Asıl sevinecek, İnanabilsem.

Bu metinlere baktığımızda da Ali Nihad Tarlan hocanın tasavvufi birikimi ve tevhide bakış açısı kısa ama çarpıcı, yoğun anlatımlarla kendisini gösterir. Mesela, aslı Mevlana menkıbelerinde de anlatılan, Aldanmadım başlıklı metinde hangi kılık ve kıyafette olursa olsun Hakk'ın ve hakikatin yüzünü tanıdığını, dolayısıyla aslan, kurt postunda şeklinde görülenin de yine dost yüzü olduğunu, hayrı ve şerri, dikenini ve gülü yaratanın aynı el olduğunu anlatır. Perde inince parçasında da evrenin tabiri caizse bir büyük tiyatro gibi çok farklı kişiler/varlıklar tarafından canlandırılrsa da hepsinin tek bir plan ve oyunun parçaları olduğu anlatılır. Neredesin boyacı, ise bahar zamanı Dağistan'da bir dağ eteğinde rengârenk çiçekleri gören bir yolcunun bu büyüleyici güzellikler karşısında hayret makamında adeta cezbe ve cünun ile bir ömür "neredesin boyacı" diye çılgık çılgına yaşaması anlatılır. Metnin arka planında "Allah'ın boyasından daha iyi kim boyayabilir" (Kuran, Bakara 138) ayetine bir gönderme olduğu açıktır. "Aman kesmeyin" parçasında kuzunun kesilmesi karşısındaki çocuk aczi ile ölüm karşısında insanın aczinin çok da farklı olmadığı, bir çocukluk hatırasıyla çok güzel anlatılır. Bu metinlerin, bir yanıyla rolünü en güzel şekilde oynayan varlıkların eseri değil, ilahi isimlerin bir nevi tecelligahı olduğu bazen açık bazen de kapalı, ima yahut işaretle anlatılır.

Turist Kafilesi'nde, Amerika'dan gelen bir turist kafilesinin Louvre Müzesi'ni çok kısa bir sürede onunla övünmek için gezmelerini "Her zerresi mucize olan bu kainatı ben de o turistler gibi gaflet içinde gezdim. Ne gördüm, ne anladım. Az sonra rehberimiz boruyu öttürecek: -Haydi otobüslere.

İkinci bölüm, Ali Nihad Bey'in çağın şiirine peyrev olduğu serbest şiirlerinin yer aldığı bölüm. Toplamda 12 şiiri mevcut. Bunlar sırayla, Çıldıracağım, Naz, Bulut, Yaradılış, Kamyon, Beynim, Defile, Doğru Haber, Mavi Gök Parçası, Ben Seni İstiyorum, Siz de mi?, Güzel.

Bence az sayıda şiirin yer aldığı bu bölüm, kitabın belki de en önemli bölümüdür. Güneş Yaprak'ta Farsça şiirler ve geleneksel şiirler çok daha fazla yer tutarken serbest şiire pek iltifat edilmemiş yalnızca üç şiirde denenmiş bir tarz gibi duruyordu. Bunlar da Sarı Saçlar, Gelin Tebessümü ve Bir Rüya başlıklı olanlardır. Yine de canlı tasvirlerle, sürükleyici, heyecanlı olay örgüsüyle, kurgusu ve duygusal anlatımıyla iç ahengiyle şiiriyeti yüksek bu şiirlerin Kuğular'da eda, söyleyiş ve anlam bakımından daha ileriye, yer yer zirveye tırmandığını söylemek yanlış olmaz. Bilhassa Çıldıracağım, Defile ve Güzel şiirleri onun Varlık birliği ve tasavvuf gibi mücerred/soyut konuları bile örnek ve benzetmelerle yoğun ve somut anlatımı her türlü takdirin üzerinde olup ses ve söyleyişin yanında şiirde öz ve düşünce arayanların gönlünü doyuran envai çeşit nimetle dolu cömertçe hazırlanmış bir sofraya niteliğindedir. Bu söylediklerimize örnek olarak Çıldıracağım şiirini ele alırken diğer iki şiirden de bazı bölüm ve dizeler almakla yetineceğiz.

Çıldıracağım

Çiçeğin nabzını yokladın mı hiç;
İçinde Güneşi kokladın mı hiç?
Gördün mü dalgalar nasıl coşuyor...
Bir oluş soran yok,
Gördün mü felekler nasıl koşuyor?
Bir gidiş... duran yok.
Güneş almış başını yana yana gidiyor
Hakk'ı teşbih ediyor...

Senin sevdan çiler bülbül sesinde;
Senin sevdan yanar gül sinesinde
Ne renkli parlıyor yılan derisi..!
Özenmiş işlemiş aşkın perisi
Binbir perde yüzünü benden gizlesin varsın;

Hangi perde açılrsa arkasında sen varsın.
Ya bu perdeyi sıyr; ya o perdeyi kapat!
Bu oyun bitsin artık; bir başkasını aldat.

Güvercinin göğsünde gizli ağacın ruhu...
Hu hu hu hu
Zikreder vecd içinde, zikreder derin derin;
Onun kabarıp taşan göğsünde senin sesin
Çıldıracağım ben çıldıracağım
Nerede yoksun sen söyle Allahım

Aşağıya kısaltarak aldığımız şiirde, tüm varlığın birer model gibi, verilen elbiselerle ilahi varlığa, Hüsn-i mutlaka, birer ayine olup onu teşhir eden, onun verdiği giysilerle O'na modellik eden, onun güzelliklerini gösteren birer varlık olduğu ne güzel anlatılır.

Defile

..En güzel tebessümü, kırmızı gonca gibi
Dişleri arasında bir güzel kız gözüktü
Parmağında zarafet bir pırlanta yüzüktü.
Yeni yeni modeller teşhir ediliyordu.

...

Böyle geçti önümden türlü türlü çiçekler
Nakışlı kelebekler

...

İçimden böyle geçti
En günahsız emeller, en sefil ihtiraslar

...

Önümden böyle geçti
Turna gözlü dereler, pis çamurlu lağımalar
Masum masum kuzular, gözleri kanlı kurtlar

...

Geçtiler dizi dizi
Hepsinin dudağında o en güzel tebessüm,
Hepsinin parmağında o pırlantadan yüzük
Sordular birer birer;

Ey fani, nasıl buldun elbiselerimizi.

Güzel, şiiri de böyledir. Aslında varlıkta her şey güzeldir. Bunu ancak güzelce bakınca görürsün. Saadet de güzeldir, felaket de.. Çirkin de güzeldir güzel de. Ama onu herkes anlamaz. Çünkü

Asıl güzel, şekilde olan güzel değildir;

Güzellikler manada, yani içte belirir.

...Çirkinde güzelliği irfan sahibi anlar..

Bu bölümdeki bizce çarpıcı söyleyiş ve güçlü anlamlarıyla dikkat çeken diğer iki şiir de Yaratılış ve Siz de mi? Şiirleridir. Bu şiirler, “görmediğime inanmam” saçmalığı ve inkâr-ı ulûhiyetle, pozitivizm ve

materyalizmle manevi dünyası karartılmak istenen insanımıza ve gençliğimize iki cevap gibidir. Aslında, Yaratılış, tarzı ve edası yeni şiir tarzında olsa da malzemesi ve dili eski olan bir şiirdir; Yaratılış, fiili ve mef'ulü yerinde bir cümle gibi gören şair, failinin ise, eski nahv deyimi ile "tahtında müstetir hu" yani bir nevi "gizli özne" olduğunu, imtihan ve problemin de burada olduğunu anlatıyor ve "aşk olsun okuyana" diyor. Evet, yaratılışın, bölüm bölüm, konu konu muazzam bir kitap olduğunu, meselenin bunları yan yana bir araya getirip okumak, yani Allah'ı bilmek ve bulmak, bu ahengi yaratanın bulunması olduğunu anlatır. Uzun olmadığı için şiirin tamamını alıyorum:

Yaratılış
Yaratılış bir cümle;
Fiil meful yerinde
Failine gelince, tahtında müstetir Huu..
Aşk olsun okuyana
Yaratılış bir kitap; fasıl fasıl bab bab
"Re" yazılmış "Be" de var
Hecele oku ahbap
Getir şunu yan yana, Rabbin çıksın meydana,
Biz okuruz kelim ile, sen okursun hece Tanrı.

Siz de mi? Şiiri ise hem anlam hem de üslup ve eda açısından daha garip ve şaşırtıcı bir şiirdir. Bir söz arasında "inşallah" diyen hocanın/şairin hafifçe gülümseyip hayretle, Siz de inanırsınız demek hocam Allah'a? sorusuna, gülerek yanlış sordun sanırım şöyle sormalı idin, -İnanır mısınız siz bir şeye ondan başka? Burada birkaç cümleyle şair, tüm evrendeki geçici, her an var ve yok olan mümkün varlığa karşılık, Vacibü'l-vücut/Mutlak varlık anlayışını birkaç cümleyle özetler ve öğrencinin -peki nerde o amma? Sorusuna da -"Gözünün önündeki PERDENİN arkasında" cevabını verir. Bu şiiri de onun inanç ve düşünce dünyasını yansıtmaları bakımından önemli görerek buraya alıyorum:

Siz de mi?
Bir talebeme, dedim, bir gün söz arasında;
-Peki yavrum İnşallah!
Hafifçe gülümsedi, hayretle dedi bana;
-Siz de inanırsınız demek, hocam, Allah'a.
Ben de gülerek dedim: yanlış sordun sanırım;
Şöyle sormalı idin:
-İnanır mısınız siz bir şeye ondan başka?

-Hayır, yavrum, inanmam
Ne bana inanırım, ne sana inanırım,
Ne de bu kâinata.
İnanırım çünkü ben o bir olan Allah'a.
Birden şaşırdı, sordu: Peki nerde o amma?

-Gözünün önündeki PERDENİN arkasında.

Kuğular'ın üçüncü bölümü (s.69-82) ise onun daha çok geleneksel tarzda yazdığı şiirlerinden oluşuyor⁶. Başta üç dörtlükten oluşan Gönül şiirinden sonra tasavvufi tonu yüksek iki adet "nefes" gelir. "Ömrümün manası" başlıklı şiiri, ilk ve son dörtlükteki tekrarlanan, "Sevdiğim, manası sensin ömrümün" mısraıyla, mananın vurgulandığı mütekerrir bir murabba' gibidir.. Sonbaharda Kumru Sesi, başlıklı şiiri, iki dörtlükten oluşan kumruya yazılmış bir manzumedir. Fıskıye şiiri, birinci bölümde aynı başlıkta yazdığı yazı gibi "durgun, duygusuz, yosunlu bir su içinden yükselen bembeyaz bir abide", duyguların kabarıp taşması, fışkırması ile gündelik hayatın rutin gidişi içinde yaşanan bir büyük aşk hali gibidir. "Taşmayan, kabarmayan hayat, hayat değildir"; ama bir şartı da vardır: "Fakat böyle bembeyaz, böyle temiz isteriz". "Hocalığının Kırkinci Yılı", öğretmek ve öğrenmekle dolu, aşkla dolu kırk yılı anlatan coşkun bir şiirdir. Şiirin sonundaki şu iki dizede, masivayı göze batan ve mutlak çıkarılması gereken bir dikene benzetmesi bir hayli ilginçtir:

Çıkarken gözlerimden masiva denen diken / Bu aşkın alevleri fışkırır gözlerimden.

Gençlik Resmime Bakarken, onun izlenimlerini, gençlik ve ihtiyarlık günlerinin bir mukayesesini yansıtır ve beyaz saçlarıyla bu gün mutlu olduğunu anlatırken; Ellinci Yıl da "mukaddes" hocalık hayatının öğretmeyle ne kadar da mutlu ve dolu geçtiğini çok güzel verir. Sonraki biri "biz bilmedik diğeri –lar var idi" redifli iki gazel; klasik şiirlerin okutulması, öğretilmesi, neşri ve şerhiyle ömrü geçen bir

⁶ Güneş Yaprak, araya karıştırılmış üç serbest şiir hariç, nesirler dışındaki çoğunluğu geleneksel tarzdaki şiirlerden oluşuyordu. Dolayısıyla şairin buradaki nesirler ve üç serbest şiir dışında, Farsça şiirler de dâhil hemen kâmilin geleneksel tarzdaki şiirlerden meydana gelmişti. Hâlbuki Önsöz'de (s.4) nesir ve mensur şiiri tercih ettiğini belirten şu satırlar dikkat çekiyor: "Bu yazıda en çok sevdiğim, mensur parçalardır. Her şeyde olduğu gibi sanatta da kayıttan (sınırlanmaktan) nefret eder hale geldim." Burada şiirin, arzı (dışsal, geçici) ahenk yerine ruhi ahengi vermesi gerektiğini ifade ediyor, belki de bir anlamda vezin ve kafiye bir kayıt gibi görüyordu. Güneş Yaprak'da bu tarzdaki şiirlerinin başlıkları şunlardır: Bir kasrı ziyaret ederken, Metruk bir kasrın endam aynasında, A'mal-i Erbaa, Niçin sevmedim, İkinci Murad'ın türbesinde, Hammami-zadenin kabrinde, Düşman gemileri Çanakkale'den geçerken, Bahar, Bahar ve Sen, Gurup, 8 gazel, Gönül, Mabet, Ey dil, Demişler, İnce yol, Biz, Mest ol. Güneş Yaprak'ın son kısmı (s.80-132 sırayla şu) Farsça şiirlere ayrılmıştır. (Kuğular'da Farsça şiiri yoktur.) Bu kısmın en başında İran'ı öven bir kıt'a, hemen arkasında İran Şahının evlenmesi dolayısıyla bir kıt'a, İran Şahı'nın İstanbul'a gelişi üzerine bir kaside, Afgan hanı Emanullah hanın Türkiye'ye gelişine söylenmiş bir manzume, Balkan Faciası'na yazılmış bir manzume, Bahar-ı hicran başlıklı bir manzume, 3 bendlik bir muhammes?, Ali Ekrem Bolayır'la müşterek gazel, Farsça beş beytlik bir gazel, 3 beytlik küçük bir Nevruz şiiri, biri Ferid Kam'la müşterek 14 kıt'a, Ferid Kam'ın bir kıt'asını Farsça'ya tercüme, bir rubai, bir beyt.

büyük hocanın kaleminden süzölüp takattur ederek damlayıp taşan aynı güzellikteki iki örnek gibidir. Aruzla yazılan bu gazellerden ikincisini de bu bölüme bir örnek olarak alıyoruz:

Gazel

Serde cuş-ı badeden divane cular var idi
 Dide-i müştakımızda cüst ü cular var idi
 Bir zamanlar reşk-i şehrayin-i Cem'di bezmimiz
 Buseden mey sakdan simin sebular var idi
 Can verirken ahuvan bir gamze-i dilsuzuna
 Dilde can vermek için çok arzular var idi
 Raksa geldikçe güzeller gerdiş-i peymaneden
 Her ser-i muy-ı emelde hay u hular var idi
 Came-hab-ı sinemizde huş ederdi cam-ı subh
 Dilberanda gah gâhi böyle hular var idi
 Olmamışdı böyle pamal-i hazan gülzar-ı ömr
 Bülbülü hakister eyler reng ü bular var idi
 Eyledim (şair⁷ söz) iyle vasf-ı mazi ey Nihad
 Eskiden davama şahid nükte-gular var idi

“Olsun erenler” redifli gazel de, aynı vadide yazılmış biraz edebiyat-ı kudemadan biraz da Yahya Kemal'den ses verir. Mevlana ile ilgili tek rubaisi ise konferansları ve kitabıyla⁸ konuyu her daim gündeminde tutan bir büyük ruhu, özlü bir selamlamadır. Bu bölümün beş beyitlik son gazeli ise Seyyid Nigar Karabağı'nin oğlu Seyyid Siraci'ye bir naziredir.

Dördüncü bölüm de (s.85-91) klasik edebiyat geleneğinin izinde dördü aruz biri heceyle söylenmiş beş manzumedir. Bunların dördü kongre ve ders verme vesilesiyle gittiği yerlerle alakalı; Londra, Paris ve Edinburg'la ilgili, muhtemelen orda veya oraya yazılmış manzumeleridir. Paris'e Mektup, Paris dönüşü Paris'teki dostlara yazılmış gazel-kaside kafiyesiyle 12 beyitlik aruzlu bir mektup formundadır. Bonjur, alorlar, dakkorlarıyla/ “Sen” nehrini “ben” altüst ettim.. gibi mısra'larıyla Fransızca kelimeler ve coğrafyadan izler taşıyan nükteli söyleyişleriyle bu yolculuğu ve izlenimlerini kalıcı kılan bir hatıra şiir özelliğindedir. Londra Destanı ise 20 gün kaldığı Londra'daki günlerinin hatırasına, aşık tarzı halk şiiri ve aşık destanları şeklinde yazılmış 11 dörtlükten oluşan bir manzumedir. Londra'daki yağmurlu günler, park ve bahçeleri, Britiş Muzeum ve sarı saçlı mavi gözlü kadınlarıyla şiirde kelime fırçalarıyla çizilen belli belirsiz bir

⁷ Aldanma ki şair sözü elbette yalandır. (Fuzuli)

⁸ Ali Nihad Tarlan, Mevlana, Hareket Yayınları, İstanbul 1974.

Londra silüetidir. Yine İngiltere’de yazmış olduğu Edinburg ve Mrs. Con Volş’a yazılan Gazel-i Diger-i Edinburg, altı ve yedi beyitlik iki hatıra-şiir özelliğine sahiptir. Bu Edinburg şiirleri, daha önce buralardan yolu geçen ve şiirler yazan Abdülhak Hamid Tarhan’ı hatırlatmaktadır. Bölümün son şiiri ise “Atebe-i Vilayet-penahiye Arz-ı Hal-i Manzum” başlığıyla, dönemin İstanbul valisi Prof. Dr. Fahreddin Kerim Gökay’a, kahve kıtlığında “Kahve lütfet varsa imkânın eğer” diyerek kahve talep eden mükerrer mısrayla on kıtalık aruzla yazılmış mizahi bir manzumedir.

Sonuç

Çok yönlü bir ilim ve fikir adamı olan Ali Nihad Tarlan hoca aynı zamanda iki şiir kitabı da neşretmiş bir şairdir. Üstelik onun şiiri yüzyıllar içinde yaşayan yüzlerce Türk şairinden ve Arapça, Farsça, Fransızca gibi nice dillerin mahsullerinden beslenen bir kültür şiiridir. Ama bütün bunları o birleştirici tevhide bakış açısı ve insani zenginliğin potasında eritmesini bilmiş çok yazmamış az ve öz yazmıştır. Adı geçen dillere ve Türk dili ve edebiyatına hakkıyla vakıf olan hoca, edebiyat sahasının ilk doktoru ve son devrin en büyük metinler şerhi hocasıdır. Şiirinde düşünceye ve özellikle tasavvufi düşünceye büyük yer veren ve şiirin esasını ilim ve hikmetin meydana getirdiği fikrinde olan Tarlan, hakiki sanat eserinin; ilim, kültür, kabiliyet ve heyecanın müşterek mahsulü olduğunu iddia eder. Türkçenin yanı sıra Farsça şiirler de yazan Ali Nihad Tarlan’ın hemen bütün şiir ve nesirlerinde tasavvufi tarafı hep ağır basar. Şiirlerinde eserlerinde incelediği ve tarihi ve teorik yanlarını anlattığı şiirin hemen her yanını yoklamış, aruzdan heceye ve serbest şiire hatta mensureye çok farklı tarz ve üslupları deneyerek başarıyla uygulamasını bilmiştir. Bu naçizane yazının büyük ustası rahmetle anmaya ve şiirlerinin yeni nesle de tanıtılmasına bir vesile olmasını dilerim

Not: 1984 yılında Erzurum’da henüz bir lisans öğrencisi iken sınıf arkadaşım Süleyman Aydeniz’in hediye ettiği Ali Nihad Bey’in Kuğular’daki şiirlerini okurken (s.64) onun gölgesinde ve etkisiyle bir şiir karalamıştım. Aslının silik bir gölgesi de olsa bu vesileyle ikisini de takdim ediyorum:

BEN SENİ İSTİYORUM

Ben bir kartalım Tanrım, hayvanat bahçesinde.
Ayağımda bir zincir.. etrafım demir demir..
Gökler, için yatattın; beni yerlere attın.
Kanadımın her tüyü ayrı feryad ediyor:
Gökleri istiyorum, gökleri istiyorum.
Ben akbaba değilim; leş yiyeyim.
Kartalım.

هڪمٽ - Hikmet - مکت

Görüyorsun ki Rabbim,
Kokmuş et parçaları, kemikler içindeyim.
Üstünde duman duman,
Taze kan tutan avlar peşinde koşacaktım.
Çırpınması dinmemiş yürekler istiyorum.
Pençelerim acıyor her an gıcıklandıktan.
Tir tir titriyor gagam: taze kan taze kan.
Tanrım som çelik pençem çamurlarda çürüdü.
Kolumu kanadımı örümcekler bürüdü.
Rabbim! Niçin yarattın beni; nereye attın?
Zincirleri parçala, beni artık ver bana!
Mademki yaratmışsın kanadın hakkını ver!
Engini istiyorum, engini istiyorum.
BEN SENİ İSTİYORUM.
(Ali Nihad Tarlan, Kuğular, s.64)

TARLAN VE KOLTUK DEĞNEKLİ GENC VESİLESİYLE

Senin ayakların kırık, koltuk değneklerin var.
Benimse kanatlarım.. Ya benim neyim var!
“Gökler için yarattın beni yerlere attın
Rabbim ben bir kartaldım beni kartal yarattın”
Kırıldı kol kanadım pervaz edip uçamam
Oku atan avcının hedefiyim kaçamam
Binlerce ok saplandı durmadan yüreğime
Rabbim el uzat artık deva ver şu derdime
Garibem bi-kesem natuvanem el aman
Hacilem peşimanem mahcup etme ya Rahman
“Zincirleri parçala beni artık ver bana”
Ben seni istiyorum ben seni ya Rabbena

(Kenan Erdoğan, Erzurum 1984)